

záhlaví

Hana Třísková

Nové didaktické metody pro výuku hovorové čínštiny

seminář

10. září 2020

Ústav fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR

▣ prozodická transkripce CHIPROT

▣ „minimoduly“

Hana Třísková, OÚ AV ČR, Pod vodárenskou věží 4, Praha 8 (tel. 266 05 2412)
triskova@orient.cas.cz

Prozodická transkripce CHIPROT

V této prozodické transkripci lze poměrně snadno zapsat věty, které se objevují ve výuce hovorové čínštiny. Transkripce zachycuje jednak členění řeči na menší a větší prozodické celky („co s čím se má vyslovit pohromadě, co naopak oddělit“), jednak míru zvukové výraznosti jednotlivých slabik. Studentům usnadní osvojení přirozeného řečového rytmu.

příklad:

茶碗 在这儿，饭碗在那儿。	znaky
<i>Cháwǎn zài zhèr, fànwǎn zài nàr.</i>	obyčejný pinyin
<i>Cháwǎn zài-ZHÈR //, fànwǎn zài-NÀR.</i>	CHIPROT

I. Členění řeči

- **takt** = prozodické slovo (malá jednotka): **spojovník -**
všechna slova obsažená v jednom taktu se vysloví těsně spojena dohromady, jako by to bylo „jedno slovo“
- **výpovědní úsek** = prozodická fráze (větší jednotka): **dvojitě lomítko //**
konec úseku bývá lehce protažen (!); může být i pauza, ale ne nutně
- **ukončená výpověď** (největší jednotka): **větná interpunkce .?!**
konec posledního úseku bývá protažen (!!); obvykle pauza

II. Prominence slabik: 4 kategorie

Míra zvukové výraznosti slabiky je vyjádřena **grafickou podobou slabiky**:

- BĀ*** zvukově nejvýraznější slabika (např. slovo, které se mluvčí rozhodl zdůraznit, nebo otázkové slovo: *shéi* 谁 „kdo?“)
- bā*** obyčejná, normální, plně vyslovená slabika; většinou patří nějakému plnovýznamovému slovu (např. obě slabiky v substantivu *xuéxiào* 学校 „škola“)
- bā*** slabika s oslabenou, případně až atonickou (!) výslovností; zejména nepřízvučné formy klitikoidů (např. numerativ *gè* 个 „kus“)
- ba*** atónová slabika, tj. libovolný morfém, který nemá lexikální tón (např. *de* 的, nebo *zi* 子 v *zhuōzi* 桌子 „stůl“)

kuchařka

- Všechny slabiky **zapiš v pinyinu** (kurzívou): *mā, ma*

Nǐde nèi zhī gāngbǐ zài nǎr? 你的那只钢笔在哪儿?

Cháwǎn zài zhèr, fànwǎn zài nàr. 茶碗 在这儿，饭碗在那儿。

- Všechny tónové morfémy **dej tučně** *mā*

Nǐde nèi zhī gāngbǐ zài nǎr?

Cháwǎn zài zhèr, fànwǎn zài nàr.

- U těch slabik, které mají oslabený nebo neutralizovaný tón, **odeber tučnost** (velká část z nich: klitikoidy). *mā*
Tónovou značku ponech i u neutralizovaných! (důležitá informace).

Nǐde nèi zhī gāngbǐ zài nǎr?

Cháwǎn zài zhèr, fànwǎn zài nàr.

- Pospojuj slova do **taktů** (spojovníkem), vyznač hranice **úseků** (dvojitým lomítkem) – to obvykle nutné, jen pokud je věta delší.

Nǐde nèi-zhī gāngbǐ zài-nǎr?

Cháwǎn zài-zhèr //, fànwǎn zài-nàr.

- Ty slabiky, které jsou zdůrazněné, **zapiš verzálkami** *MĀ*

Nǐde nèi-zhī gāngbǐ zài-Nǎr?

Cháwǎn zài-ZHÈR //, fànwǎn zài-NÀR.

Značná část zápisu se dá udělat „nasucho“, bez poslechu nahrávky, protože se mnohé dá odhadnout! (prediktabilita). Např. oslabenost klitikoidů.

Minimoduly

Kratičká, 2-3 slabičná slovní spojení se zřetelnou rytmickou strukturou.
Obsahují: 1. klitika a/nebo klitikoidy (partikule, jednoslabičná osobní zájmena, předložky, numerativy...), 2. vysoce frekventovaná plnovýznamová slova

trochej ●●

• <i>zǒu-le</i>	走了	„odešel“
• <i>chī-ba</i>	吃吧	„jez“
• <i>shì-ma?</i>	是吗?	„opravdu?“
• <i>nǐ-ne?</i>	你呢?	„a co ty?“
• <i>mà-tā</i>	骂他	„nadávat mu“
• <i>dá-wǒ</i>	打我	„bít mě“
• <i>fàng-zài</i>	放在	„položit na“
• <i>lóu-xià</i>	楼下	„v přízemí“
• <i>hǎi-lǐ</i>	海里	„v moři“
• <i>líng-xià</i>	零下	„pod nulou“
• <i>zhèi-gè</i>	这个	„tenhle“

jamb ●●

• <i>yǒu-rén</i>	有人	„obsazeno“
• <i>tā-qù</i>	他要	„on (tam) půjde“
• <i>dào-nǎr?</i>	到哪儿	„kam?“
• <i>dào-zhèr</i>	到这儿	„sem“
• <i>shì-wǒ</i>	是我	„(to) jsem já“
• <i>tài-duō</i>	太多	„příliš mnoho“
• <i>hén-hǎo</i>	很好	„(velmi) dobrý“
• <i>hěn-lèi</i>	很累	„(velmi) unavený“
• <i>dōu-yǒu</i>	都有	„všichni mají“
• <i>yào-zǒu</i>	要走	„chce odejít“
• <i>wǒ-gē</i>	我哥	„můj starší bratr“

kréтик ●●●

• <i>zhèi-běn-shū</i>	这本书	„tahle kniha“
• <i>nèi-xiē-shū</i>	那些书	„tamty knihy“
• <i>wǔ-gè-rén</i>	五个人	„pět lidí“
• <i>wǒ-gēn-tā</i>	我跟他	„já a on“
• <i>māo-hé-gǒu</i>	猫和狗	„kočka a pes“
• <i>tā-yào-zǒu</i>	他要去	„chce odejít“
• <i>nǐ-jiù-qù</i>	你就去	„tak (tam) běž“
• <i>tā-zài-zhèr</i>	他在这儿	„je tady“
• <i>zhè-shì-gǒu</i>	这是狗	„to je pes“
• <i>zhèr-yǒu-shū</i>	这儿有书	„tu jsou knihy“
• <i>tā-hén-xiǎo</i>	他很小	„je (moc) malý“

amfibrach ●●●

• <i>gěi-bàba</i>	给爸爸	„tatínkovi“
• <i>zài-lǐmiàn</i>	在里面	„uvnitř“
• <i>wǒ-zhīdào</i>	我知道	„já vím“
• <i>hěn-piàoliang</i>	很漂亮	„(velmi) krásný“
• <i>wǒ-gēge</i>	我哥哥	„můj starší bratr“
• <i>wǒ-māma</i>	我妈妈	„moje maminka“
• <i>yào-chūqù</i>	要出去	„chci jít ven“
• <i>xiàng-huīlái</i>	向回来	„chci se vrátit“
• <i>shì-mèimei</i>	是妹妹	„to je sestřička“
• <i>tā-lái-le</i>	他来了	„přišel“
• <i>tā-zǒu-le</i>	他走了	„odešel“

daktyl ●●●

• <i>xǐhuan-tā</i>	喜欢他	„mít ho rád“
• <i>wūzi-lǐ</i>	屋子里	„v pokoji“
• <i>máfan-nǐ</i>	麻烦你	„s dovolením“
• <i>zhuōzi-shàng</i>	桌子上	„na stole“
• <i>shíjì-shàng</i>	实际上	„popravdě“
• <i>jǐ-gè-ne?</i>	几个呢?	„a kolik?“
• <i>háizi-de</i>	孩子的	„dítěte“
• <i>chūqù-le</i>	出去了	„šel ven“
• <i>zěnmē-le?</i>	怎么了?	„co se děje?“
• <i>dǎrǎo-nín</i>	打扰	„nerad vyrušuji“

bakchej ●●●

• <i>zài-Běijīng</i>	在北京	„v Pekingu“
• <i>zài-xuéxiào</i>	在学校	„ve škole“
• <i>nǐ-kāi-ménr</i>	你开门儿	„otevři dveře“
• <i>yào-chīfàn</i>	要吃饭	„chtít jíst“
• <i>huì-yóuyǒng</i>	会游泳	„umět plavat“
• <i>xiǎng-chī-ròu</i>	想吃肉	„chtít jíst maso“
• <i>shì-lǎoshī</i>	是老师	„(to) je učitel“

Klitika a klitikoidy jsou jednoslabičná pomocná slova. Klitika nemají lexikální tón, klitikoidy mají lexikální tón.

Přehled klitik

- **strukturní partikule:** *de* 的, *de* 得, *de* 地
- **vidové partikule:** *le* 了, *zhe* 着, *guo* 过
- **větné partikule:** *ma* 吗, *ba* 吧, *le* 了, *ne* 呢...

Klitika jsou vždy nepřízvučná, protože nemají tón, který by jim to umožnil!
(intonační protažení je jiná věc: *Shì ma?* 是吗?)

Přehled klitikoidů

- **osobní zájmena** *wǒ* 我, *nǐ* 你, *tā* 他
- **subst. numerativy** *gè* 个, *wèi* 位..; *xiē* 些
- **předložky** *zài* 在, *bǎ* 把, *gěi* 给...
- **některé záložky** *shàng* 上, *xià* 下, *lǐ* 里
- **tři „slovesa bytí“** *shì* 是, exist. *yǒu* 有, *zài* 在
- **modální slovesa** *yào* 要, *huì* 会, *xiǎng* 想...
- **formální adverbia** *jiù* 就, *hěn* 很, *yě* 也, *dōu* 都
- **spojky** *hé* 和, *gēn* 跟...

Klitikoidy jsou typicky a ve většině případů nepřízvučné, slabé (jen občas jsou přízvučné, či dokonce zdůrazněné).

seminář „Nové didaktické metody pro výuku hovorové čínštiny“. září 2020 (ÚFCH AV ČR, 10. 9., UPOL 22. 9.)